EEN JAVAANSCH SPREKENDE BEVOLKING IN DE PREANGER-REGENTSCHAPPEN.

DOOR

R. A. KERN.

't Is wellicht niet bekend, dat in een vergeten hoekje der Preanger-Regentschappen een Javaansch sprekende bevolking wordt aangetroffen. Hiermee wordt niet bedoeld de Javaansche kolonisatie in 't Zuiden van 't district Tjikëmbulan der afdeeling Sukapura, waar een tiental jaren geleden een proef is genomen van hoogerhand, welke wel eenig resultaat heeft gehad. De streek, die schrijver op 't oog heeft, is eveneens gelegen in de afdeeling Sukapura en beslaat slechts een kleine oppervlakte.

Van 't gebergte, dat de westelijke helft der afdeeling beslaat, strekt zich een keten uit, Oostwaarts, dan Zuid-Oostwaarts ombuigend, die voorbij Kaliputjang de zee bereikt. Ten Noorden van dien keten liggen de vlakke, aangeslibde gronden, waardoor de Tjitanduj met haar zijrivieren stroomt, ten Zuiden ligt een vlak kustland, gevormd door aanslibbing van de rivieren, die van 't zooeven genoemd gebergte Zuidwaarts stroomen naar zee. In 't midden-gedeelte van dien keten is de Javaansch sprekende bevolking te vinden en wel in de desa's Pasawahan, Tjigajam, Tjitjapar, Tjibogo, Këdungwuluh en Panjutan van 't distrikt Kawasen, de desa's Kalidjati, Maratiga, Sidamulih, Bandjarsari en Sëlakambang van Tjikëmbulan. Doch ook in dit kleine gebied zijn Sundasche kampongs te midden der Javaansche; 't meest Javaansch zijn Pasawahan en de desa's die tot Tjikëmbulan behooren.

De bevolking zelve weet niets omtrent haar afkomst; zij meent, dat haar voorvaderen lang geleden uit Java daar een volksplanting hebben gevestigd.

Dit schijnt me niet geheel juist. De hierbijgaande verhalen, waarvan één de bekende geschiedenis van den aap en de schildpad,

zijn in 't daar gesproken Javaansch opgesteld. De zinnbouw is Sundaasch; 't is Sundaasch gedacht en 't geeft geheel den indruk van Sundaasch, waarin veel woorden door Javaansche zijn vervangen weliswaar, maar toch Sundaasch in den grond.

Waarschijnlijker lijkt mij dan ook, dat in een tijd, toen nog slechts de hoogere (berg-) streken bewoond werden, zich Javanen uit Banjumas met de oorspronkelijke, geringe bevolking hebben vermengd. De Preanger-Regentschappen waren te schaars bevolkt, dan dat verhuizing van Sundaneezen naar deze streek te verwachten was; bovendien was de band, die 't rijk van Mataram met Kawasen, Galuh en daaromtrent gelegen streken verbond, hechter dan met de eigenlijke Preanger. De vlakke streken ten Zuiden en Noorden van dit gebergte worden thans door Sundaneezen bewoond, doch m. i. is dat nog een tamelijk jonge bevolking; wat 't Zuiden betreft heeft zij zich van 't Westen Oostwaarts uitgebreid en wat 't Noorden aangaat ('t land waardoor de Tjitanduj en haar zijrivieren vloeien), deze streken zijn nog thans zoo laag en moerassig, zoo vaak overstroomd. dat in aanmerking genomen de groote hoeveelheden slib, jaarlijks aangevoerd, mag worden aangenomen, dat zij in een niet ver verleden nog onbewoonbaar waren.

Hierdoor zou dan verklaard wezen, hoe een Sundasche, Javaansch sprekende bevolking wordt aangetroffen, omsloten door een, die Sundaasch spreekt.

De taal toont te veel overeenkomst met 't Javaansch van Banjumas om aan volksplantingen uit verre oorden door den Susuhunan bewerkstelligd, te gelooven; 't verkeer tusschen de besproken streken — in 't gebergte, dus uitteraard meer afgezonderd — en Banjumas heden ten dage is te gering om aan te nemen, dat later eigenaardigheden van 't Javaansch van Banjumas zijn ingeslopen.

De letters, ook de klinkers, worden geheel als in 't Sundaasch uitgesproken; de uitspraak der woorden is als in 't Sundaasch. Zachte medeklinkers aan 't eind van een woord worden dus gehoord, ook de *k*; er is geen onderscheid tusschen dentale en linguale *d* en *t*. Sundasche woorden met eu-klank zijn meest onveranderd gebleven, soms is de eu verkort tot *ě*. Alleen wordt de *h* aan 't begin van een woord, als in 't Javaansch, niet uitgesproken, bv. Inděsan voor Hinděsan. Er wordt wel eenig onderscheid gemaakt tusschen kasar en lěměs, in de voornaamwoorden o. a., doch Javaansche krāmawoorden zijn zeldzaam; opmerkelijk is, dat de causatief-uitgang *akěn* luidt en *ake* ongebruikelijk is. 't Lěměs

van akën zou ëna zijn. De jussieve beteekenis wordt althans niet in 't oog gehouden. Alung is meer lëmës dan babit, enz. Al deze onderscheidingen lijken willekeurig.

Wordt 't bez. *vrnw.* *é* of de transitief-uitgang *i* gehecht aan een wordt, gesloten door een Wignjan, dan heeft omzetting plaats, dus *umaèh* voor *umahe*, met duidelijk uitgesproken *h*-aspiratie.

Verder komen zoowel Javaansche afleidingen van Sundasche grondwoorden voor als omgekeerd, bv. *ngasongi*, *ngagogoroh*.

't Gebruik van oud-Javaansche woorden zou er op wijzen, dat de Javaansche nederzetting reeds oud is, bv. *kuja* voor *kujah*, *sadidik* voor *satiq*.

Ten slotte nog de opmerking, dat Sundasche woorden en hun Javaansche synoniemen willekeurig door elkaar gebruikt worden en op zuiver spreken in 't geheel niet gelet wordt.

April 1900.

Kadang koera gan¹ kadang kĕtek.

Ana sidji kadang koera, gan sidji kadang kĕtek. Kadang koera ngomong ka sikadang kĕtek, kije pokke; djere² kadang kura maring si kadang kĕtek: „Aju, njong³ pada nandur winih gĕdang.“ Djere kadang kĕtek: „Aju!“ Kadang kura takon maning maring kadang kĕtek: „Ko⁴ arĕp nandoer apananĕ?“⁵ Sumaure kadang kĕtek: „Aku arĕp nandur djantunge, supaja gĕlis kapangan bcewaeh“⁶. Djere kadang kĕtek: „Akumah arĕp nandur anakke⁷ bae.“ Sing kono kĕbat mĕrĕsihi lĕmaeh⁸, kira-kira masup rong-witĕn. Wis bĕrĕsih lĕmaeh, kĕbat goleti⁹ winijeh¹⁰. Kadang kura met anakke, kadang kĕtek met djantunge. Kĕbat pada detandur¹¹. Wis olih tĕlu patang dina kadang kĕtek njampeur ming kadang kura, djere kadang kĕtek: „Kadang kura, aju urang nliki¹² kĕbon.“ Kadang kura sumaur, sumaure: „Aju!“ Sing kono bral pada ming kĕbon. Wis kadug¹³ ming kĕbon, kadang kĕtek taku ming kadang kura: „Wis kajaprijen nunumu¹⁴? Kadang kura sumaur: „Nunungku tĕmene¹⁵ nongtot¹⁶ godonge.“ Kadang kura takon ming kadang kĕtek: „Nunumu wis kajaprijen? Sumaure kadang kĕtek: „Nunung-kumah atung-atung¹⁷ majan“¹⁸. Sing kono pada mulih maning

¹ Gan = Lan.

² Djere = S. Tjek.

³ (I) Njong en Aku worden door elkaar gebruikt.

⁴ Ko steeds voor Kowe.

⁵ Apanane = S. Naonnana.

⁶ Buwaeh voor Buwahe.

⁷ Anak gĕdang. Uitlooper van de pisang, zooals die zich aan den voet van den stam ontwikkelt.

⁸ Lĕmaeh voor Lĕmahe. In Mĕrĕsihi heeft geen omzetting van Wignjan en i plaats.

⁹ Goleti. Opzoeken, zoeken.

¹⁰ Winijeh voor Winihe.

¹¹ De voor Di.

¹² Nliki = S. Nendjoan (Tilik).

¹³ Kadug = S. Tĕpi.

¹⁴ Nunu = S. anu.

¹⁵ Tĕmene of Tĕmbene gebruikt in den zin van S. Nĕmbe.

¹⁶ Nongtot. Uitkomen, te voorschijn komen.

¹⁷ Atung zou een mooier woord zijn voor djantung (?)

¹⁸ Majan, verbastering van Mawon?

maring saumah-umaeh.¹ Wis olih tēlung dina limang dina, kadang kētek njampeur maning ming kadang kura. Djere kadang kētek: „Kadang kura, aju, urang nliki kēbon.” Kadang kura sumaur, sumaure: „Aju!” Sing kono bral pada ming kēbon. Wis kadug kēbon kadang kētek takon ming kadang kura: „Wis kajaprijen nunumu?” Kadang kura sumaur, sumaure: „Nunungku tēmene ligar godonge.” Kadang kura takon ming kadang kētek: „Wis kajaprijen nunumu?” Sumaure kadang kētek: „Nunungkumah atung-atung majan.” Sing kono pada mulih maning saumah-umaeh. Wis olih sapuluh dina kadang kētek njampeur maning ming kadang kura; djere kadang kētek: „Kadang kura, aju, urang nliki kēbon.” Kadang kura sumaur, sumaure: „Aju!” Sing kono bral pada ming kēbon. Wis kadug ming kēbon kadang kētek takon ming kadang kura: „Wis kajaprijen nunumu?” Kadang kura sumaur, sumaure: „Nunungku tēmene tjumawene.”² Kadang kura takon ming kadang kētek: „Wis kajaprijen nunumu?” Sumaure kadang kētek: „Nunungku atung-atung majan.” Sing kono pada mulih ming saumah-umaeh. Wis olih rong puluh dina kadang kētek njampeur maning ming kadang kura, djere kadang kētek: „Kadang kura, aju, urang nliki kēbon.” Kadang kura sumaur, sumaure: „Aju!” Sing kono bral pada ming kēbon; wis kadug ming kēbon kadang kētek takon ming kadang kura: „Wis kajaprijen nunumu?” Kadang kura sumaur, sumaure: „Nunungku tēmbene mēpēt.”³ Kadang kura takon ming kadang kētek: „Wis prijen nunumu?” Sumaure: „Nunungku tēmene rēp matēng”; saijane rēp bosok. Sing kono pada mulih saumah-umaeh. Wis olih sawulan, kadang kētek njampeur maning ming kadang kura, djere kadang kētek: „Kadang kura, aju, urang nliki kēbon.” Kadang kura sumaur, sumaure: „Aju!” Sing kono bral pada ming kēbon, wis kadug ming kēbon kadang kētek takon ming kadang kura: „Wis kajaprijen nunumu?” Kadang kura sumaur, sumaure: „Nunungku tēmbene nundjuk wulan.” Kadang kura takon

¹ Umaeh voor Umahe.

² Tjumawene. Fase in de groei van de pisang, hier als de vruchtknop zich begint te zetten; elders is Tjumawene, als de vruchtknop reeds voor den dag is gekomen, doch zich nog niet geopend heeft.

³ Van de pisang gezegd, beteekent Mēpēt, dat er geen nieuwe bladeren meer aankomen en dus 't eerstvolgende, dat te voorschijn zal komen, de bloemtros is.

⁴ Nundjuk wulan, fase in de groei van de pisang, als de top van de bloemknop te voorschijn is gekomen (geen Sundaasch).

ming kadang kĕtek: "Wis kajaprijen nunumu?" — "Nunungku tĕmene matĕng." Sing kono pada mulih saumah-umaeh. "Wis olih rong wulan kadang kĕtek njampeur maning ming kadang kura, djere kadang kĕtek: "Kadang kura, aju, urang nliki kĕbon." Kadang kura sumaur, sumaure: "Aju." Sing kono bral pada ming kĕbon; wis kadug ming kĕbon, kadang kĕtek takon ming kadang kura; djere kadang kĕtek: "Kadang kura, wis kajaprijen nunumu?" Kadang kura sumaur, sumaure: "Nunungku tĕmbene ngarundaj. ¹ Kadang kura takoni maning ding ² kadang kĕtek: "Nunumu wis kajaprijen?" Kadang kĕtek sumaur, sumaure: "Nunungku kajane wis bosok." Sing kono pada mulih maning ming saumah-umaeh. Wis olih sawulan, kadang kĕtek njampeur maning ming kadang kura, djere kadang kĕtek: "Kadang kura, aju, urang nliki kĕbon." Kadang kura sumaur, saure: "Aju!" Sing kono bral pada ming kĕbon; wis kadug ming kĕbon kadang kĕtek takon ming kadang kura: "Wis kajaprijen nunumu?" — "Tĕmbene kuning gĕdang (a) kumah; nunumu? djere kadang kura. — "Nunungku wis ĕntok ding ulĕr." Sing kono pada mulih maning ming saumah-umaeh. Nang dadalan, pada raragĕman kadang kura gan kadang kĕtek. Djere kadang kura: "Esuk ³, kadang kĕtek, urang ming kĕbon maning."

Djere kadang kĕtek: "Rĕp ⁴ apa akumah ming kĕbon, gĕdange wis ĕntok ding ulĕr." Djere kadang kura: "Kadjon ⁵ teuing, wis ĕntok ding ulĕr ge, aku bae djuk ⁶ pangmet-ĕna kuwe gĕdang, da akumah ora bisa menek." Djere kadang kĕtek: "Gĕlĕm bae, ari deburuwih ⁷ mah, mal ija ⁸ oramah." — "Dewei ⁹ bae gĕdange ding aku." Ari esukna kadang kĕtek njampeur ming kadang kura: "Aju, kadang kura, urang met gĕdang, ĕnggawa wadaeh go nang duhur." Bral pada ming kĕbon. Djere kadang kura: Kije, gawa kamutine, ĕnggo wadaeh." Kadang kĕtek kĕbat desorendang ding kadang kĕtek; barang tĕka kĕbat menek met gĕdang. Ari kamu-

¹ Ngarundaj. Fase in de groei van de pisang als de bloemknop zich begint om te buigen.

² Ding steeds voor Ing.

³ Besuch wordt als meer lĕmĕs beschouwd dan esuk.

⁴ Rĕp = Arĕp.

⁵ Kadjon voor Kadjeun.

⁶ Djuk, oempang basa voor?

⁷ Deburuwih voor Diburuhi.

⁸ Mal ija = Moal ĕnja.

⁹ Dewei. Hieruit volgt, dat als grondwoord we beschouwd wordt, anders zou 't luiden dewĕeh.

tine ¹ debolongi, gëdange morodjol ming ëndep. Kadang kura mënëng nang ëndep, bari gawe lombang, ënggo wadah gëdang sing duhur, sing morodjol sing kamuti, pit-plos, pit-plos ² ming ëndep, masup ³ ming lombang. Kadug ming ëntokke, kara tëlù, këbat de-urugi lombange ding kadang kura, sing tëlù degawa ding kadang këtek; sing loro dekëmpit, sing sidji de groegoet. Ari wis ëntok sing tëlù ëndëlëng ming djëro kamuti, bët suwung. Djere kadang këtek: Ming ngëndi kije gëdang sing akeh; mikine aku sing arëp warëg gëdang, ming ngëndi monoh. ⁴ Këbat g(o)leti si kadang kura, bali maning ming këbon; wis tëka ming këbon kadang këtek gëgërowan ⁵, pokke: "Kadang kura, apa?" Tjulak-tjileuk si kadang këtek: "Nangngëndi kuwe sa-kadang kura? bët ora kadëlëng, bok nang kandjut pëli." ⁶ Degëprek ⁷ kandjut pëline kadang këtek ding dewekke. Këbat desusuti, wis gëmët këbat dedagang-akën ming nini Gurinda; ding nini Gurinda detuku ding djae, omonge kadang këtek, lënga wangi, nu mantak detuku ding nini Gurinda. Sakadang këtek këbat menek bari mangani djae, bari ngawih kaja kije kawijeh seuhah-seuhah: "Mangan djae ladang nanah, paweweh nini Gurinda." Deomah kuwe kadang këtek ding nini Gurinda: "Bongan ngagogoroh ⁸ ming aku"; kaja kije ngome-eh. "Matamu, ëndasmu, ngagogoroh bae ming aku, djor lunga de-adoh!" Këbat kadang këtek lunga alas-alasan ⁹; patëmu maning gan kadang kura, mënëng nang kene. Djere kadang kura: "Lagi nunggoni gong, duwene Patra Guru." Djere kadang këtek: "Aku pengin nabuh." — "Ah, ëmong ¹⁰, bok de-omah ding sing duwe." Djere kadang këtek: "Abong sapisan bae." — "Kaja kuwe ja kaja

¹ Kamuti. Proviandmandje, van gëbangblad gevlochten, meegenomen naar de sawah, op reis. In vorm gelijkend op een mandje, zooals wel door liefhebbers van visschen gebruikt wordt.

² Pit-plos, van neervallende voorwerpen.

³ Masup. half Jav. half Sund. [masuq, asup].

⁴ Monoh korrespondeert met S. kitu of kituh, een geliefde stoplap.

⁵ Gëgërowan, niet gëgëroan. Terwijl de Sundaneezen 2 opvolgende klinkers scheiden, worden in bedoelde streek en min of meer 't geheele Oosten van Sukapura de klinkers door een fonetischen overslag verbonden als in 't Jav.

⁶ "Bok nang kandjut pëli," de verteller bedoelt de verdwenen pisangs.

⁷ Gëprek is geen Sund.; Jav.? Wat 't beteekent, is uit de gevolgen duidelijk.

⁸ Ngagogoroh. Sund. vorm van Jav. grondwoord, in 't Sund. onbekend. Beteekenis als in 't Jav.

⁹ Alas-alasan. Jav. grondwoord, afleiding Sund., want 't woord beteekent: door de wildernis (leuleuweungan).

¹⁰ Ëmong = Embung.

kuwe ¹, tapi aku pengu de-alung-akén dingin ding éko." Lung, de-alung-akén ² njangsang nang kaju pagérit. Kébat ménéng nang kono. Kadang kétek nabuh gong; ari detabuh, bréngéngéng, kuwe tatawon bibite njauti ³ ming kadang kétek, ora kongsi mati. Kébat maning ming kadang kura: "Kadang kura, ko lagi ngapa, ménéng nang kono?" Kadang kura sumaur: "Lagi nunggoni indésan, sing duwe Patra Guru." Djere kadang kura: "Adja, bok deoméh ding sing duwe." Djere kadang kétek: "Abong, euj! samedéng ⁴ bae." Djere kadang kura: "Denekén ⁵ ding aku, tapi aku pengu de-alung-akén dingin." Lung dealung-akén ding kadang kétek; kétek deasongi ⁶ panuduh, kagéntjet ⁸ panuduwéh ⁷, tapi ora matimah; saijana dudu indésan, kuwe kaju pagérit. Kébat maning njusul kadang kura, katému maning. Djere kadang kétek: "Lagi ngapa, kadang kura ménéng nang kono?" Sumaure kakang kura: "Lagi nunggoni bébér ⁹ ban, kae geneng ¹⁰, bélang kaja kae, doewene Patra Guru." Djere kadang kétek: "Aku nilih ¹¹ samedéng." Saijane dudu bébér, kuwe ula wélang. Sok, denekén ding sakadang kura. "Tapi aku pengu debabitakén dingin." Lung debabitakén, kébat kuwe bébér de-adjari, bés seuseut, tjangkengé arép pégat ding ula, méh mati. Kadang kétek kébat maning njusul kadang kura; patému maning. Djere kadang kétek: "Lagi ngapa, kadang kura, ménéng nang kono?" Djere kadang kura: "Lagi nunggoni wédak kagungannane Patra Guru." Djere kadang kétek: "Aku djaluk sadidik." — "Kop bae, tapi aku alung-éna dingin." Lung dealungéna. Kuwe wédak deanggo ding kadang kétek. Éh, bét mambu tai, da saijane tai. Kadang kura katému ding sing arép duwe gawe. Djere sing arép duwe gawe. "Lah kije injong kabénéran arép duwe gawe, durung duwe baris iwak, nému kura géde-géde."

¹ Deze zin beteekent: Al is 't ook zoo (dat ik door B. G. gestraft zal worden), verlang ik toch.

² 't Grondwoord alung komt, voor zoover mij bekend, niet voor in 't Jav.

³ Njauti beteekent hier met gewijzigde beteekenis: steken.

⁴ Samédéng. Een oogenblik.

⁵ Denekén = Dibikeun (van Weh?)

⁶ Grondwoord asong mij in Jav. onbekend.

⁷ Panuduh = Jav. Patuduh-wijsvinger. In 't Sund. is panuduh alleen: terechtwijzing, aanwijzing.

⁸ Ka-géntjet, 't zelfde als Kapéntjet, beide goed Sund.

⁹ Bébér (Sund. Beubeur) ban, leeren gordel.

¹⁰ Geneng = Sund. Geuning.

¹¹ Nilih = Jav. Njilih.

Këbat detuntun ming dukuh, dekandangi. Kadang këtek njusul maning ming kadang kura, tëmu lagi deberok, arëp desumbëleh.¹ Djere kadang këtek: „Lah, kadang kura, puwas ajeuna manggih kasusah.“ Kadang kura sumaur: „Ëm, dudu olih kasusah, aku arëp dekawin-akën; geura ëngke kadëlëng wadonne bagus gan kuning.“ „Gantijan bae atuh ding aku, arëp ari ijamah rëp dekawin-akën gan sing bagus.“ Djere kadang kura: „Seg, tapi aku alung-akën dingin.“ Lung de-alung-ëna; kadang këtek sup masup ming kurumbung² tjakke³ kadang kura. Ari esukke djere sing duwe gawe: „Këbat botjah, gawa pangujun⁴ gan gagaman sing landëp ënggo njumbëleh kura.“ Kadang këtek këbat mamatijanan⁵, awakke kaku, matane degurumut sëmüt gatël, kaja sing mati saijane. Ari tëka morono sing arëp njumbëleh: „Geneng wis mati gan tjilik geneng mëngkomah, buwang bae marana de-adoh.“ Lung debuwang ming alas tëgal pandjalin. Luputna bae, ora anggo njumbëleh kura, ngan saana-anane bae, njumbëleh ajam bae sakira-kirane. Sing kono kadang këtek njusul maning ming kadang kura; katëmu kadang kura lagi ngagantung uneuk pandjalin. Djere kadang këtek: „Lah, kadang kura, puwas rëp modar katjantel⁶ ding uneuk pandjalin.“ Kadang kura sumaur: „Ëm, dudu sirëp mati, puguh⁷ lagi ajun-ajunan kaja kije enak, ko ora kabita?“ Djere kadang këtek: „Ja, kabita bae, ari ijamah enak, age aku ngadjari.“ — „Seg“, djere kadang kura, „tapi aku babit-akën dingin.“ Lung debabitakën. Kadang këtek këbat njantel-akën dewek ming uneuk; sing detjantel-akën beuheunge. Atuh, këbat bae mati nang kono kuwe këtek mah.

Kadang kura mah ora mati sote⁸, dudu beuheunge, sing detjantel-akën, gegebenge.⁹ Këbat kadug ming mëngko, kadang kura anane nang ngëndep¹⁰ bae, da de-alung-akën ming ngëndep bangijëne¹¹ ding kadang këtek. Kadang këtek da mati nang duhur,

¹ 't Jav. Wb. geeft alleen njambëlet.

² Kurumbung. Sund. Mand zonder bodem (ng. Kërëmbëng), omrastering.

³ Tjak = Sund. Urut.

⁴ Pangujun. Bundel touw.

⁵ Mamatijanan. Zich dood houden, vorm Sund. (papaehanan).

⁶ Uitgesproken: Katjantel, niet Këstjantel.

⁷ Puguh in de Sund. beteekenis van In waarheid.

⁸ Sote voor Soteh.

⁹ Gegebeng = Zijde (nl. lichaam).

¹⁰ Èndep verbastering van Jav. Èndeq.

¹¹ Bangijen = Baheula en ook Bareto.

kadug ming mēngkone, turune ge sok nang duhur, da wēdijeun ding kadang kura. Kadang kura mah, kadug ming mēngko¹ oge, ora nana sing gēlēm ngalah-akēn ming kadang kuramah, sato sakabeēh.

Dongeng kētek gan sapi gan gogor bēgang².

Dina hidji waktu ana gogor ngimpi mangan sapi kuru; wis ngimpi kēbat njaba ming ngalas-ngalas sedjen; dumadakan nēmu sapi bēgang. Tidinja ngomong gogor: „Ja, kije panganēn aku, sapi kuru, sing kasēbut nang impen aku.” Sumaure sapi: „Ja, kula papanganan kita, tapi kula arēp tatakon ming gogor kuru, mēnding mēndi iwak sing gurih gan sing bēgang, enak-enakke.” Djawabe gogor: „Enak sing gurih tibatan sing bēgangmah.”

Djawabe sapi: „Ja, ari enak sing lēmumah, ingkeun kula, adja depangan mēngko ming kita; djaluk antara ming kita, antara lima wulan atawa nēm wulan, sing lēmu dingin; wis lēmumah, pasrah badan kula ming kita.” Djawab maning gogor ming sapi: „Lawas-lawasmah gila, bok minggat, ora kapangan ming aku.” Djawab maning sapi ming gogor: „Ari gilamah minggat, sēlah³ nang sukēt sing akeh; ana gēlis lēmu, kula wis lēmumah pasrah ming kita, depangan ming kita enak gurih, da aro lēmu ikih.” Djawabe gogor: „Ja, seg, aku turut ming omongmu.” Gautjange digawa ming sukēt sing akeh disēlah nang sukēt akeh gan tēgal ori. Beuki lawas eta sapi susah, sawab wis lēmu, tangtu gēlis depangan ming gogor; lagi ngomong ana kētek nang ori.

Omonge kētek: „Ding apa, sapi, dewek ngomong.” Djawabe sapi: „Kula lagi susah, arēp depangan ming gogor.” Kētek tatakon sapi: „Parijen asale, sapi, maneng⁴ rek depangan ming gogor?” — „Asale bangijenne, gogor turu ngimpi mangan sapi kuru, kabuk-tijan ja kula, lagi mamangan sukēt katēmu ding gogor; kaja kuwe

¹ Ing mēngko = ing mēngkono.

² Bēgang = Mager.

³ Njēlah = S. Neundeun. Sēsēlahan = S. Teuteundeunan, wat voor iemand gereserveerd is.

⁴ Maneng = S. Maneh.

asale, kĕtek, kula teh." — Ari djawabe kĕtek: "Keun, sapi, kaula ¹ sing madoni ming gogor samogo-mogo ² bae mah, supaja ko kudu turut ming aku sa-omongku."

Gantjange sapi kĕbat dekolontongi, kĕbat dekongkorongi ³ ding tambang ding kĕtek. Wis dekolontongi, dekongkorongi ding kĕtek.

Tĕka gogor kuru, sing duwe sĕsĕlahan bangijen teja. Wis kadug pĕrdjangdjijannane, nĕm wulan teja ⁴, tapi kaget gogor, dume ana kolontongannane gan kongkorongi ⁵. Detakoni ming gogor: "Sapi! sapa, sapi, sing ngolontongi gan ngongkorongi ko." Djawab sapi: "Si sakadang kĕtek sing ngolontongan aku." — Parejen ngomong si kĕtek, sababe wani ngolontongi, omongi ⁶ kĕtek ming ko?" — "Adja anut ming gogor, adja depangan ming gogor, adja gĕlĕm padune, parijen ⁷ aku!" djere kadang kĕtek." — Ora lawas tĕtĕmu kĕtek gan gogor lagi ngomong. Wis tĕmuteh, takon gogor ming kĕtek: "Ja, ko sing ngomong ming sapi kaja kuwe?" Djawabe kĕtek: "Ja kula, sing ngomongi kaja kuwe." Ngomongi kĕtek: "Mĕngko mowal ⁸ dewekĕn sapi ming ko, gogor!"

Gogor aseng padu ming kĕtek, aseng padu ming radja; trus mĕrĕk ming radja gogor gan kĕtek. Wis kadug ming umaeh radja, ngomong djaluk deputus ming radja-radja, kĕtek, gogor, sapi mĕrĕk kabeh.

"Arĕp apa, gogor, monjet, sapi, pada tamĕka ming aku?" omonge radja kaja kuwe. Sumaur si kĕtek gan gogor: "Kula djaluk ming putus ming kita radja-radja." Gantjange radja-radja kongkon niliki ming lid-lid arĕp mutus sing padu. Wis tĕka pada ngarijung radja-radja lid-lid. Kĕtek tĕngah-tĕngah deputus, gawe akal ngantuk, tjĕtjĕkĕlan ming sasaka bari angkog-angkogan ⁹. Gantjange de-sĕntak ding radja: "Ding ngapa ko, kĕtek, lagi depariksa, angkog-

¹ Voor kaula moest eigenlijk aku staan.

² Samogo-mogo = Samono-mono [van mĕngkono (?) = Sund. Sakitu?]

³ Ngongkorongi. Jav. vorm van Sund. grondwoord.

⁴ Teja in 't Sund. tea.

⁵ Dit Kongkorongi is zonderling, misschien is bedoeld Kongkoronge of Kongkorongannane.

⁶ Ngolontongi en Ngolontongan worden hier dooreen gebruikt.

⁷ Omongi voor Ngomongi?

⁸ Parijen aku. Zooals ik zal doen, laat 't maar aan mij over (kumaha dewek bae).

⁹ Mowal in 't Sund. Moal Dewekĕn ng. Dewei.

¹⁰ Angkog-angkogan = Met zijn achterste wippen, gezegd bv. van een klein kind, dat op handen en voeten steunt en zijn derrière op en neer beweegt.

angkogan. Djawab kĕtek: „Puguh ¹, kula ngimpi dĕdĕmĕnan gan wadon radja gogor.” Kĕbat deomah ming radja kĕtek, sumaur: „Ora karuwan lalawora, adja deandĕl, impen riwan ², goroh!” — „Impen kula gorog, impen gogor ge goroh; pengin mangan sapi kuru.” Gantjange kuwe prĕkara ngubar radja-radja; deubarĕna impen kĕtek gan gogor; sapi salamĕt ora kapangan ming gogor.

¹ Puguh, in de Sund. beteekenis te nemen.

² Riwan = Sund. Ririwa. Spook, geest. In tegenstelling met de kwaad in den zin hebbende Djurig's zijn de Ririwa's onschadelijk.

Riwan komt in 't Jav. Wb. niet voor.